

Щодо визначення магістрального трубопровідного транспорту

Ключові слова: трубопровід, магістральний трубопровід, система трубопровідного транспорту, технологічний комплекс, комерційний вузол обліку.

Магістральні трубопроводи є одним з елементів єдиної транспортної системи України. Нафто- та газопроводи входять до нафтогазової галузі, Єдиної газотранспортної системи України. Виходячи з того, що повне забезпечення країни природним газом власного видобутку в принципі неможливе, особливого значення набуває використання Україною можливостей транзитної держави для підтримання енергетичної стабільності, що вказує на необхідність забезпечення надійного функціонування магістральних нафто-, газопроводів та всієї системи магістральних трубопроводів в цілому. Від виконання Україною своїх транзитних зобов'язань щодо газу та нафти у країни Європи залежить її репутація на міжнародному рівні. Обумовлене вказує на необхідність чіткого визначення на законодавчому рівні магістральних трубопроводів.

Незважаючи на наявність спеціального нормативно-правового акта Закону України «Про трубопровідний транспорт», низки інших галузевих законів (Закону України «Про нафту і газ», «Про засади функціонування ринку природного газу» тощо), слід вказати на недостатньо чітке розмежування на законодавчому рівні магістральних трубопроводів від промислових та розподільчих. До магістральних трубопроводів висуваються більш жорсткі вимоги щодо безпеки експлуатації, охорони, будівництва, ремонту. Вони мають більш важливе господарське значення. Тому визначення таких трубопроводів повинно бути чітким.

Слід зазначити, що у науковій літературі цьому питанню також не приділено достатню увагу. У радянський період предметом дослідження таких вчених, як С.І. Дуднікова [1], О.Н. Садікова [2], М.А. Тарасова [3], виступали питання управління діяльністю трубопровідного транспорту, правової природи договорів транспортування речовин та газів трубопроводами. У теперішній час

дослідження у галузі трубопровідного транспорту мають епізодичний характер у контексті аналізу інших пов'язаних відносин. Зокрема, окремі питання діяльності магістральних трубопроводів досліджувалися іноземними дослідниками О.І. Перчиком [4], В.А. Богоненком [5].

Виходячи з викладеного, метою статті є удосконалення визначення магістральних трубопроводів, виходячи з їх народногосподарського значення, технологічних особливостей, законодавчих вимог щодо порядку їх експлуатації та будівництва.

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про трубопровідний транспорт» магістральні трубопроводи поряд з промисловими трубопроводами складають систему трубопровідного транспорту України.

Відповідно до ст. 7 Закону України «Про трубопровідний транспорт» магістральний трубопровідний транспорт є державною власністю України. Управління магістральними трубопроводами як об'єктами права державної власності здійснюють відповідні органи державної влади [6].

Згідно зі змінами до Закону України «Про трубопровідний транспорт» від 6 лютого 2007 року реорганізація (злиття, приєднання, поділ, виділ, перетворення) державних підприємств магістрального трубопровідного транспорту, а також їх приватизація забороняються. Відчуження основних фондів державних підприємств магістрального трубопровідного транспорту, передача їх з балансу на баланс, в концесію, оренду, лізинг, заставу, управління, передача до статутного фонду інших юридичних осіб основних фондів та акцій таких підприємств, вчинення інших правочинів, що можуть призвести до відчуження основних фондів та акцій цих підприємств, а також основних фондів та акцій Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України», дочірніх та заснованих нею підприємств і газосховищ забороняються, крім випадків, коли результатом таких дій є створення державних підприємств, 100 відсотків яких є у державній власності України.

Слід зазначити, що відповідно до положень Закону України «Про нафту і газ» об'єкти магістрального трубопровідного транспорту можуть перебувати і

в комунальній, приватній власності, якщо вони побудовані за кошти комунальних або приватних власників після набрання чинності Законом України «Про трубопровідний транспорт» [7].

Законом України «Про трубопровідний транспорт» магістральний трубопровід визначений як технологічний комплекс, що функціонує як єдина система і до якого входить окремий трубопровід з усіма об'єктами і спорудами, зв'язаними з ним єдиним технологічним процесом, або кілька трубопроводів, якими здійснюються транзитні, міждержавні, міжрегіональні поставки продуктів транспортування споживачам, або інші трубопроводи, спроектовані та збудовані згідно з державними будівельними вимогами щодо магістральних трубопроводів [6].

Ст. 1 Закону України «Про нафту і газ» закріплено визначення магістральних трубопроводів (магістральних газопроводів) як технологічних комплексів, що функціонують як єдина система і до яких входить окремий трубопровід з усіма об'єктами і спорудами, зв'язаними з ним єдиним технологічним процесом, за допомогою яких здійснюється транспортування природного і нафтового газу до газорозподільних станцій та які запроектовані і збудовані згідно з державними будівельними нормами щодо магістральних трубопроводів [7].

Відповідно до ст. 42 Закону України «Про нафту і газ» особливістю магістральних нафто-, газопроводів є необхідність введення в експлуатацію і виведення з експлуатації в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. Зокрема, постановою Кабінету Міністрів України від 19 січня 2005 року № 57 затверджено порядок виведення з експлуатації магістральних нафтопродуктопроводів, закріплених на праві господарського відання за державними підприємствами нафтогазової галузі [8].

Тобто відмінними ознаками магістральних трубопроводів є:

- функціонування як самостійного технологічного комплексу (промислові трубопроводи не є самостійними комплексами, вони є складовою майна окремих підприємств);

- здійснення ними транзитних міждержавних, міжрегіональних поставок продукції (промислові трубопроводи виконують локальні функції збору речовин та газів у межах окремого підприємства, забезпечують потреби тільки окремої господарської організації, не пов'язані технологічно з діючими магістральними трубопроводами);
- проектування і будівництво згідно з державними будівельними нормами щодо магістральних трубопроводів (щодо промислових трубопроводів висовуються менш жорсткі вимоги, для розподільчих трубопроводів затверджені окремі спеціальні технічні нормативи експлуатації та будівництва);
- особливий порядок охорони виходячи з їх стратегічного значення та потенційної небезпеки відповідно до Правил охорони магістральних трубопроводів, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 16 листопада 2002 року № 1747;
- спеціальні правила введення в експлуатацію та виведення з експлуатації (ця ознака є характерною тільки щодо магістральних нафто-, газопроводів).

Окрім цього, тарифи за транспортування речовин та газів магістральними та розподільчими трубопроводами відмінні, хоча і пов'язані між собою, виходячи з нормативно встановленого механізму ціноутворення у цій галузі.

Аналіз положень Закону України «Про трубопровідний транспорт» та Закону України «Про нафту і газ» вказує, що наявність всіх перелічених ознак є необхідною тільки щодо магістральних нафто-, газопроводів. Для всіх інших магістральних трубопроводів обов'язковим є тільки критерій проектування та будівництва згідно з державними будівельними нормами щодо магістральних трубопроводів, тобто технічна ознака магістрального трубопровідного транспорту. Отже, підприємство може збудувати трубопровід, який буде забезпечувати тільки його власні потреби, за державними будівельними нормами для магістральних трубопроводів. У такому випадку трубопровід підприємства слід віднести до магістрального.

У той же час, у науковій літературі такі ознаки як транспортування на великі відстані, функціонування як єдиний технологічний комплекс [3, с. 183], необхідність забезпечення більш великого вантажопотоку у порівнянні з промисловими трубопроводами, супутніх транспортуванню виробничих процесів [2, с. 37, 39] визначаються як притаманні тільки магістральному трубопроводному транспорту.

Окрім цього, у російській науковій літературі і судовій практиці у зв'язку з активним будівництвом приватними видобувними компаніями магістральних трубопроводів визначено ще одну відмінну ознаку такого виду транспорту: магістральним може бути трубопровід тільки після комерційного вузла обліку, тобто коли товарний продукт здано для транспортування. Таким чином, трубопроводи, які використовуються для транспортування сирови, а не товарної нафти, не можуть бути віднесені до магістральних [9, с. 37].

Проблема відмежування магістральних і промислових трубопроводів у Російській Федерації постала у зв'язку з тим, що приватні компанії почали будувати наближені за технічними характеристиками до магістральних трубопроводів. Вони не пов'язані технологічно з діючими магістральними трубопроводами, але у більшості випадків мають значну довжину та істотно перевершують технічні характеристики локальних промислових трубопроводів. Вони мають велике значення для економічного розвитку малонаселених та важкодоступних регіонів.

Окрім цього, у зв'язку з неможливістю діючої системи магістральних трубопроводів, що перебувають у державній власності, забезпечити потреби з транспортування істотно збільшеного видобутку нафти та газу, уряд Російської Федерації вирішив залучити у цю сферу приватні інвестиції [9, с. 38].

За відсутністю спеціального нормативно-правового акту у галузі магістральних трубопроводів, російська судова практика виробила поряд з технологічним критерієм ще дві додаткові відмінні ознаки магістральних трубопроводів: технологічна єдність всієї системи магістральних трубопроводів, наявність комерційного вузла обліку.

У зв'язку з тим, що Закон України «Про нафту і газ» також дозволяє будівництво приватних та комунальних магістральних трубопроводів, можна дійти висновку, що закріплення у законодавстві тільки технічного критерію як відмінної ознаки магістральних трубопроводів є недостатньою. Будь-який суб'єкт господарювання за таких умов має право будувати трубопроводи, які мають східні з магістральними технічні характеристики (тобто простягаються на значні відстані, мають підвищену небезпеку), але при цьому забезпечують потреби тільки одного підприємства. Оскільки у підприємства немає потреби отримувати ліцензію на транспортування речовин та газів, то воно не повинно виконувати вимоги щодо забезпечення додаткових заходів безпеки при експлуатації таких трубопроводів. Отже збудовані приватними та комунальними суб'єктами господарювання за будівельними нормами для магістральних трубопроводів трубопроводи мають підвищену небезпеку, але при цьому у підприємства не виникає зобов'язання забезпечувати додаткові заходи з їх охорони та експлуатації. Окрім цього, спеціалізовані органи не мають змоги перевірити порядок їх експлуатації за вимогами до магістральних трубопроводів у зв'язку з тим, що вони обслуговують потреби тільки одного підприємства, технологічно не пов'язані з діючою системою державних магістральних трубопроводів, а отже таке транспортування речовин і газів не підлягає ліцензуванню.

Проведений аналіз вказує на доцільність закріплення на законодавчому рівні поряд з технічним критерієм додаткових ознак магістрального трубопроводного транспорту, а саме: магістральним трубопроводом є технологічний комплекс, що функціонує як єдина система і до якого входить окремий трубопровід з усіма об'єктами і спорудами, зв'язаними з ним єдиним технологічним процесом, або кілька трубопроводів, спроектовані та збудовані згідно з державними будівельними вимогами щодо магістральних трубопроводів, якими здійснюються транзитні, міждержавні, міжрегіональні поставки продуктів транспортування споживачам, підготовлених відповідно до вимог для транспортування від комерційного вузла обліку, пункту приймання

продукції до пункту її передачі, технологічного зберігання або перевалки на інший вид транспорту.

Таким чином, проведений аналіз вказує на недосконалість законодавчого визначення магістрального трубопровідного транспорту. Закон України «Про трубопровідний транспорт» визначає як обов'язковий тільки технічний критерій магістрального трубопровідного транспорту (проектування та будівництво згідно з державними будівельними вимогами щодо магістральних трубопроводів), що створює небезпеку будівництва суб'єктами господарювання приватних та комунальних магістральних трубопроводів при необов'язковому виконанні ліцензійних вимог щодо транспортування окремих речовин та газів такими трубопроводами, оскільки вони можуть обслуговувати внутрішні потреби окремого суб'єкта господарювання і не бути технологічно пов'язаними з діючою системою державних магістральних трубопроводів. Тому доцільно у Законі України «Про трубопровідний транспорт» закріпити наступне визначення магістрального трубопровідного транспорту: магістральним трубопроводом є технологічний комплекс, що функціонує як єдина система і до якого входить окремих трубопровід з усіма об'єктами і спорудами, зв'язаними з ним єдиним технологічним процесом, або кілька трубопроводів, спроектованих та збудованих згідно з державними будівельними вимогами щодо магістральних трубопроводів, якими здійснюються транзитні, міждержавні, міжрегіональні поставки продуктів транспортування споживачам, підготовлених відповідно до вимог для транспортування від комерційного вузла обліку, пункту приймання продукції до пункту її передачі, технологічного зберігання або перевалки на інший вид транспорту.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дудников С.И. Правовое регулирование трубопроводного транспорта в СССР: Автореф. дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.07 / Государственный университет. - Ростов-на-Дону, 1963. – 24 с.

2. Садиков О.Н. Правовые вопросы газоснабжения. – М.: Государственное издательство юридической литературы, 1961. – 187 с.
3. Тарсов М.А. Транспортное право. – Ростов: Изд. Ростовского университета, 1968. – 236 с.
4. Перчик А.И. Трубопроводное право. – М.: Нефть и газ, 2002. – 368 с.
5. Богоненко В.А. Правовое регулирование доставки нефти и нефтепродуктов трубопроводным транспорт. – Новополюцк: ПГУ, 2002. – 112 с.
6. Про трубопровідний транспорт: Закон України від 15 травня 1996 року № 192/96-ВР (за станом на 13 січня 2011 року) // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 29. – Ст. 139.
7. Про нафту і газ: Закон України від 12 липня 2001 року № 2665-Ш (за станом на 1 січня 2011 року) // Відомості Верховної Ради України. – 2001. - № 50. – Ст. 262.
8. Про затвердження порядку виведення з експлуатації магістральних нафтопродуктопроводів, закріплених на праві господарського відання за державними підприємствами нафтогазової галузі: Постанова Кабінету Міністрів України від 19 січня 2005 року № 57 (станом на 16 листопада 2002 року) // Офіційний вісник України. – 2005. - № 53. – Ст. 379.
9. Халимов Э.М. Право пользования частными трубопроводами в России // Нефть, газ и право. - 2006. – № 3. – С. 37-42.

Анотація

Руденко Л. У статті удосконалено визначення магістральних трубопроводів, конкретизовано відмінні ознаки, виходячи з технологічних особливостей таких трубопроводів, законодавчих вимог щодо порядку експлуатації та будівництва.

Аннотация

Руденко Л. В статье усовершенствовано определение магистральных трубопроводов, конкретизированы отличительные признаки, исходя из технологических особенностей таких трубопроводов, законодательных требований к порядку их эксплуатации и строительства

Ключевые слова: трубопровод, магистральный трубопровод, система магистрального трубопроводного транспорта, технологический комплекс, коммерческий узел учета.

The summary

Rudenko L. In article definition of the main pipelines is improved, distinctive signs, proceeding from technological features of such pipelines, legislative requirements to an order of their operation and building are concretized

Keywords: the pipeline, the main pipeline, system of the main pipeline transport, a technological complex, commercial knot of the account.

Руденко Л.Д. Щодо визначення магістрального трубопроводного транспорту / Л.Д. Руденко // Правничий часопис Донецького університету. – 2011. - № 1 (25). – С. 62-66.